

NOI OBSERVAȚII ASUPRA TERMINOLOGIEI AVIATICE

Lucian MICLĂUȘ

(Universitatea de Vest din Timișoara)

Spectaculoasa evoluție a științei și tehnologiei în ultimul secol a determinat dezvoltarea exponențială a lexicului de specialitate în toate domeniile vieții sociale. Din acest punct de vedere, terminologia aviatică continuă să se manifeste ca o structură deschisă, absorbind orice inovație din domeniu într-un timp relativ scurt, unele cuvinte nefiind încă înregistrate în lucrări lexicografice de specialitate sau uzuale. În această situație, cei care vehiculează acești noi termeni, în general reprezentanți ai mass-media, caută să-i integreze în sistemul fonno-morfologic al limbii române.

În materialele care se difuzează și în format electronic¹, pot fi întâlniți termeni precum *avionică* „aplicare a tehnicilor electronicii în domeniul aviației (< fr. *avionique*, engl. *avionics*) sau *aeroelectronică*“², cu același sens, provenind din fr. *aéroélectronique*³. Acest termen nu este înregistrat în dicționare precum: *Dicționarul explicativ al limbii române*⁴, *Dicționar enciclopedic ilustrat*⁵ sau *Micul dicționar academic*⁶. Din emisiunile de televiziune care popularizează știința putem afla, ca o completare a definiției de mai sus, că *avionica* studiază și

¹ *CD Multimedia*, „Top Gun Special”, 8/2003.

² Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme*, București, Editura Saeculum I.O., 2000, p. 105.

³ *Ibid.*, p. 25.

⁴ *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1998.

⁵ *Dicționar enciclopedic ilustrat*, Chișinău, Cartier, 1999.

⁶ *Micul dicționar academic. Vol. I. A-C*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001.

profilurile aerodinamice pentru avioane și aparate de zbor (aero)spațiale de nouă generație cu forme total diferite de cele actuale, utilizând materiale mai ușoare, mai durabile, cu o rezistență la înaintare care tinde către 0, îmbunătățind parametrii tehnico-tactici, performanțele fiind obținute cu ajutorul tehnicii de calcul.

Tot prin intermediul televizorului suntem informați că poate fi combătut, prin studiu în tunelul aerodinamic și cu ajutorul computerelor, fenomenul de *derapare aerodinamică* = problemă care poate apărea la întoarcerea în atmosfera terestră a aparatelor aerospațiale sau a modulelor, existând posibilitatea ca parașutele de frânare sau cele care asigură coborârea să nu se umple cu aer, generând în acest caz adevărate catastrofe.

În cadrul acelorași emisiuni televizate putem întâlni și termenul, netradus în limba română, *drone*, utilizat cu sensul de „avion spion fără pilot, care zboară la mică altitudine, adaptat de forțele aeriene pentru a transporta și lansa rachete antitanc cu ghidaj laser“. Dacă traducătorul respectiv ar fi consultat un dicționar englez-român, ar fi aflat că acest cuvânt, pronunțat *droun*, înseamnă „avion teleghidat“⁷, deci fără pilot, cu toate consecințele care decurg din aceasta în aplicațiile cazone.

Rămânând în același domeniu, facem cunoștință cu o *superbombă*⁸, bombă cu un calibru de aproximativ 2,5t utilizată pentru distrugerea buncărelor și tunelurilor, putând perfora un perete de 6m din stâncă sau beton, explodând în interior; se ghidează prin computer, după spotul unei raze laser, ceea ce presupune acțiunea simultană, a unui cercetaș aflat la sol, un controlor de trafic avansat sau un alt avion aflat în zbor, care să marcheze ținta. Având în vedere contextul în care a fost mediatizată noțiunea, originea nord-americană a termenului este vădită. Sinonimul pentru acest sens este *bombă antibuncăr*; noțiunea *superbombă* nu este chiar așa de nouă, fiind înregistrată cu sensul inițial de „bombă atomică de mare putere, bombă cu hidrogen“⁹ sau „bombă atomică mai puternică de câteva (zeci de) ori decât fiecare dintre cele două bombe

⁷ Ioan Levitzchi, Andrei Bantaș, *English-Romanian Dictionary*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984, p. 263.

⁸ Livia Cimpoeiru, *Avioanele F-15 au intrat în luptă lansând „superbombele” de 2,5 tone*, în „Evenimentul zilei”, ediția I, anul X, nr. 2841, vineri 14 octombrie 2001, p. 5.

⁹ Florin Marcu, *op. cit.*, p. 706.

folosite la Hiroshima și Nagasaki¹⁰, la care s-a adăugat sensul, obținut prin extensie, „bombă foarte puternică”¹¹.

Apariția unor arme de distrugere de mare tonaj a dus la redimensionarea aeronavelor militare pentru a fi capabile de a le transporta și de a le lansa, aceste avioane purtând denumiri ca *superbombardier*¹², sinonim al lui *suprafortăreață* „avion greu la bombardament, blindat, cu mai multe motoare”¹³, care poate fi întâlnit în construcția lexicală *suprafortăreață zburătoare* „avion de bombardament de mare tonaj, blindat, cu mai multe motoare și guri de foc” similar termenului *superfortăreață*¹⁴, cu același sens¹⁵.

Evoluția tehnologică a dus la producerea unor reperi agabaritice, a căror deplasare până la locul de utilizare nu se poate face decât pe calea aerului cu ajutorul unor vehicule numite *superaeronavă* „aeronavă de mare capacitate”¹⁶ sau *supercargou aerian* „avion de transport de mare capacitate”¹⁷.

Următoarele construcții lexicale care vor fi aduse în discuție pun problema utilizării noțiunii de *aeronautică* și a redefinirii acesteia, datorită faptului că astăzi se desfășoară activități la limita dintre aer și apă, îmbinând, în mod fericit, aviatica și nautica. Conceptul se menține în domeniul civil și sportiv, spre exemplu în *Federația Aeronautică Română*, sintagmele *sporturi aeronautice* și *sporturi aviatice* coexistând în acest spațiu, spre deosebire de arealul militar, unde este utilizat cu precădere termenul de *aviație*.

Pentru *motoparapantă*¹⁸, traducătorii apelează la calcul *paramotor*, de origine nord-americană. Acest aparat de zbor, care reunește o parapantă¹⁹ și un motor ușor, tip rucsac²⁰, este utilizat de unii salvamari din țările occidentale pentru intervenții rapide în situații de înec, patrularea realizându-se foarte aproape de luciul apei.

¹⁰ *Micul dicționar academic. Vol. IV. Pr-Z*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2003, p. 838.

¹¹ *Ibid.*, p. 838.

¹² *Ibid.*, p. 838.

¹³ *Ibid.*, p. 840.

¹⁴ *Ibid.*, p. 713.

¹⁵ *Ibid.*, p. 707.

¹⁶ Florin Marcu, *op. cit.*, 837.

¹⁷ *Ibid.*, 838.

¹⁸ Lucian Miclăuș, *Terminologia aviatcă*, în „Analele Universității de Vest din Timișoara. Seria științe filologice”, vol. XXXVIII, 2000, p. 230-231.

¹⁹ Lucian Miclăuș, *lucr. cit.*, p. 230.

²⁰ *Ibid.*, p. 233.

Parapanta, de data aceasta în combinație cu un acvaplan, a dus la apariția, cu aproximativ trei ani în urmă, a unui sport considerat extrem. Urmărind un documentar despre insule exotice aflăm că acest nou mod de agrement se numește *kite-surfing*. Apelând la această nouă combinație, se poate zbura, se poate sări de pe un val pe altul, se poate aluneca în viteză pe suprafața apei, asemenea schiului nautic, sau se pot efectua diverse figuri acrobatice prin desprindere de mediul acvatic. Forma internă a cuvântului nu lasă nici un dubiu asupra originii sale engleze: *kite* [kait], înseamnă „(orn.) uliu, erete, uligaie (*Milvus milvus*); zmeu (de hârtie etc.); (stil familiar) a zbura, a pluti în aer (ca un erete)²¹, iar *surfing* ['sə:fiŋ] „sport surfing²². Acest nou gen de activitate sportivă îl întâlnim și pe litoralul românesc sub denumirea de *kite-boarding*²³, *boarding* ['b):diŋ] „(constr.) pardosire cu scânduri, îmbrăcăminte cu scânduri; nav. abordare, urcare la bord²⁴. În articolul consultat²⁵ *kite* a fost tradus prin „zmeu“ („kite-ul sau zmeul“), practicantului acestui sport i se spune, ca în engleză, **rider**, ['raidə^r] „călăreț; călător, drumeț, voiajor; jocheu²⁶, el urcându-se pe *board*, ['b):d] „scândură; (nav., av.) bord; (nav.) a aborda, a urca pe / la bord²⁷ („Tractarea unui rider aflat pe un board, schi sau mountainboard de către un zmeu de dimensiuni mari²⁸). *Stilul publicitar*, și nu publicistic²⁹, este utilizat pentru promovarea acestui sport la noi, o combinație dintre „windsurf, parapantă, wakeboard și surf³⁰. În vederea imprimării unei note incitante, exotice, cu priză la categoria de vârstă căreia i se adresează, în articol se utilizează, pe lângă neologismele menționate, și formulări de genul „Adrenalină 100%. Alergi cu peste 40 km/h în larg. Zmeul te aruncă în aer, singurul contact cu marea rămânând creasta valului³¹. Reclama este ieftină dacă stai să te gândești că în parașutism viteza medie de cădere liberă se situează în jurul a 180 km/h, iar șansele de deschidere a parașutei principale nu sunt de 100%. În această

²¹ Ioan Levitzchi, Andrei Bantaș, *op. cit.*, p. 547.

²² *Ibid.*, p. 1039.

²³ *Kiteboarding*, în „Popcorn”, nr.7, iulie, 2004, p. 66-67.

²⁴ Ioan Levitzchi, Andrei Bantaș, *op. cit.*, p. 101.

²⁵ *Lucr. cit.*, în „Popcorn”, nr.7, iulie, 2004, p. 66-67.

²⁶ Ioan Levitzchi, Andrei Bantaș, *op. cit.*, p. 866.

²⁷ *Ibid.*, p. 101.

²⁸ *Lucr. cit.*, în „Popcorn”, nr.7, iulie, 2004, p. 66.

²⁹ Lucian Miclăuș, *op. cit.*, p. 236.

³⁰ *Ibid.*, p. 66.

³¹ *Ibid.*, p. 67.

situație ne întrebăm de câte ori este depășit procentul de adrenalină prevăzut pentru kite-boarding?

Aero- și hidronautica se întâlnesc și atunci când motive utilitare determină acest fapt. Am putut vedea o combinație ingenioasă în sintagma: *barcă zburătoare*. Aparatul este compus dintr-o barcă gonflabilă cu motor, a cărei elice, prin schimbarea poziției unei articulații, poate fi utilizată ca propulsie pentru aripa delta atașată în caz de nevoie, în acest caz barca îndeplinind rolul flotoarelor. Noul *motohidrodeltaplan* sau *hidrodeltaplan cu motor* este utilizat mai ales în zonele mlăștinoase, în condițiile în care barca nu mai este utilizabilă, fiind nevoie să se depășească o mică zonă împădurită, de pildă.

În încheiere, remarcăm încă o dată faptul că terminologia aviatică din România caută să țină pasul cu realizările tehnice pe plan mondial, uneori în traducerea noilor vocabule ivindu-se probleme legate de înregistrările din lucrările lexicografice, care nu se fac în ritmul pe care l-ar dori cei chemați să ne tâlmăcească noile cuceriri tehnice ori nu sunt suficient studiate de către aceștia, în special de către cei care au vădite înclinații spre reclamă.

ANDERE BEMERKUNGEN ÜBER DER FLUGTERMINOLOGIE

Zusammenfassung

Die vorliegende Arbeit bezieht sich auf einen weniger behandelten Teil des technischen Wortschatzes und zwar auf den des Flugwesens.

Die Arbeit richtet sich ihre Aufmerksamkeit auf jene Erscheinungen die auf diese lexikalische Ebene stattfinden: die Fremdwörter, die Übersetzung, die Wortbildungen in Rumänischen und Synonymieerscheinungen im technischen Wortschatz, das Problem der Gebrauch der Flugterminologie in der Werbung.